

Tunnistetiedot poistettu

Tiivistelmä

C-402/19 - 1

Asia C-402/19

Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen ennakkoratkaisupyyntöön tiivistelmä

Jättämispäivä:

24.5.2019

Ennakkoratkaisupyyntöön esittänyt tuomioistuin:

Cour du travail de Liège (Liègen työoikeudellisten asioiden ylioikeus, Belgia)

Ennakkoratkaisupyyntöpäätöksen tekemispäivä:

17.5.2019

Valittaja:

LM

Vastapuoli:

Centre public d'action sociale de Seraing

I. Tosiseikat ja pääasian käsittely

- 1 Pääasian valittaja, LM, on kongolainen ja syntynyt vuonna 1956; hänellä on vuonna 1999 syntynyt tytär R, joka on nyt täysi-ikäinen. R sairastaa vakavaa sirppisoluanemiaa, ja hänellä on rintarangan korostunut kumaraselkäisyys, joka voi aiheuttaa halvaantumisen ilman leikkausta.
- 2 Asianosaiset ovat yhtä mieltä siitä, että R:n terveydentila on hyvin vakava, ja pääasian asiakirja-aineistosta ilmenee, että lääkärien mielestä isän jatkuva läsnäolo tyttärensä luona on välttämätöntä.
- 3 LM ja R saapuivat Belgiaan vuonna 2012. LM jätti 20.8.2012 lääketieteellisiin syihin perustuvaa oleskelulupaa koskevan hakemuksen tuolloin alaikäisen R:n terveydentilan perusteella ulkomaalaisten maahantulo-oikeudesta, oleskelusta,

asettautumisesta ja maastapoistamisesta 15.12.1980 annetun lain (loi du 15 décembre 1980 sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers) (Moniteur belge, 31.12.1980, s. 14584, jäljempänä 15.12.1980 annettu laki) 9 ter §:n nojalla. Office des étrangers (ulkomaalaisvirasto, Belgia, jäljempänä ulkomaalaisvirasto) totesi 6.3.2013, että hakemus (jäljempänä 9 ter §:n mukainen hakemus) voidaan ottaa tutkittavaksi.

- 4 Tämän ensimmäisen päätöksen seurauksena Seraingin Centre public d'action sociale (julkinen sosiaalitoimen toimipiste, jäljempänä CPAS), joka on pääasiassa vastapuolena, myönsi LM:lle perheelliselle myönnettävää määrää vastaavan taloudellisen sosiaaliavustuksen.
- 5 Ulkomaalaisvirasto teki tämän jälkeen kolme päätöstä, joilla hylättiin R:n ja LM:n 9 ter §:n mukainen hakemus, mutta ne kaikki peruutettiin systemaattisesti sen jälkeen, kun niihin oli haettu muutosta Conseil du contentieux des étrangers'ltä (ulkomaalaisasioita käsittelevä hallintotuomioistuin, Belgia, jäljempänä CCE).
- 6 LM:lle annettiin 25.2.2016 tiedoksi neljäs hylkäävä päätös, johon oli liitetty määräys poistua maasta 30 päivän kuluessa. Päätöksen täytäntöönpanon lykkäämiseksi ja sen kumoamiseksi nostettiin CCE:ssä kanne, joka on yhä vireillä.
- 7 Koska kanteen nostamisella ei ole automaattisesti lykkäävää vaikutusta, LM ja R ovat oleskelleet Belgian alueella laittomasti 26.3.2016 lähtien.
- 8 Seraingin CAPS peruutti taloudellisen sosiaaliavustuksen tästä päivästä alkaen. Se myönsi 22.3.2016 R:lle kiireellisen terveydenhoitoavustuksen ja otti vastatakseen hänen sairaalahoitonsa kustannuksista.
- 9 Tribunal du travail de Liège:ssä (Liègen työoikeudellisten asioiden alioikeus, Belgia) käydyin välitoimimenettelyn jälkeen perheelliselle myönnettävä taloudellinen sosiaaliavustus palautettiin.
- 10 Tämä avustus peruutettiin jälleen kahdella päätöksellä, jotka annettiin LM:lle tiedoksi 22.5.2017, sillä perusteella, että R:stä oli tullut täysi-ikäinen 11.4.2017. Näillä päätöksillä CPAS sekä peruutti LM:ltä perheelliselle myönnettävän taloudellisen sosiaaliavustuksen 11.4.2017 alkaen, koska hänellä ei enää ollut huollettavanaan alaikäistä lasta, että epäsi häneltä kaikki sosiaaliavustukset kiireellistä terveydenhoitoavustusta lukuun ottamatta, koska hän oleskeli maassa laittomasti.
- 11 R puolestaan on terveydentilansa vuoksi saanut täysi-ikäiseksi tulonsa jälkeen yksin asuvalle myönnettävää sosiaaliavustusta korotettuna perhe-etuuksilla, joihin hän on oikeutettu vammansa takia.
- 12 Tribunal du travail de Liège totesi 16.4.2018 antamassaan tuomiossa, että 9 ter §:n mukaisen hakemuksen hylkäämispäätöstä vastaan CCE:ssä nostetulla kanteella on lykkäävä vaikutus, 18.12.2014 annetun unionin tuomioistuimen tuomion Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) (jäljempänä tuomio Abdida) mukaisesti. Tämän

seurauksena Tribunal du travail de Liège velvoitti CPAS:n maksamaan LM:lle perheelliselle myönnettävää taloudellista sosiaaliavustusta hakemuksen jättämispäivän ja tyttären täysi-ikäiseksi tuloa edeltävän päivän väliseltä ajalta, eli ajalta 26.3.2016–10.4.2017.

- 13 Kyseinen tuomioistuin kuitenkin katsoi, että koska LM ei enää 11.4.2017 alkaen ollut alaikäisen lapsen vanhempi, joka olisi voinut vedota siihen, ettei kyseisen lapsen paluu ollut lääketieteellisistä syistä mahdollista, taloudellisen sosiaaliavustuksen epäämispäätökset olivat perusteltuja tästä päivästä alkaen.
- 14 LM valitti tuomiosta siltä osin kuin siinä vahvistettiin CPAS:n päätökset, jotka koskivat hänelle myönnetyn sosiaaliavustuksen peruuttamista ja epäämistä 11.4.2017 alkaen.

II. Oikeudellinen kehys

1. Belgian lainsäädäntö

- 15 Edellä mainitun 15.12.1980 annetun lain 9 ter §:n mukaan Belgiassa oleskeleva ulkomaalainen, joka kärsii sairaudesta, josta aiheutuu todellinen hengenvaara, ruumiillista koskemattomuutta uhkaava vaara tai epäinhimillisen tai halventavan kohtelun vaara, kun hänen alkuperämaassaan tai oleskelumaassaan ei ole mitään asianmukaista hoitoa, voi hakea ministeriltä tai tämän tähän tehtävään valtuuttamalta lupaa oleskella Belgian kuningaskunnassa. Kyseessä on poikkeus yleisestä säännöstä, josta säädetään 9 §:ssä ja jonka mukaan yli kolmen kuukauden oleskelua koskevaa lupaa on haettava Belgian diplomaatti- tai konsuliyksiköltä, joka on toimivaltainen kyseisen henkilön ulkomailla olevassa asuin- tai olinpaikassa.
- 16 Sosiaalitoimen toimipisteistä 8.7.1976 annetun lain (loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale) (Moniteur belge, 5.8.1976, s. 9876, jäljempänä 8.7.1976 annettu laki) 57 §:n 2 momentin mukaan laittomasta oleskelusta seuraa kaikkien sosiaalietuuksien epääminen kiireellistä terveydenhoitoavustusta lukuun ottamatta.
- 17 Belgian Cour constitutionnelle (perustuslakituomioistuin) on luonut oikeuskäytännöllä viimeksi mainittuun sääntöön poikkeuksen sellaisen maassa laittomasti oleskelevan ulkomaalaisen hyväksi, joka todistaa, että hänen on lääketieteellisistä syistä täysin mahdotonta noudattaa täytäntöönpanokelpoista maastapoistumismääräystä.
- 18 Cour d'arbitrage (välitystuomioistuin, Belgia), josta on tullut Cour constitutionnelle, on 30.6.1999 antamassaan tuomiossa 80/99 katsonut, että edellä mainittu 57 §:n 2 momentti on perustuslain 10 ja 11 §:n vastainen silloin, kun sellaisten henkilöiden sosiaaliavustus rajataan kiireelliseen terveydenhoitoavustukseen, ”joiden on lääketieteellisistä syistä täysin mahdotonta noudattaa määräystä poistua Belgiasta”, koska ”tällöin kohdellaan ilman pätevää

perustelua samalla tavoin kahdessa täysin erilaisessa tilanteessa olevia henkilöitä: henkilöitä, jotka voidaan poistaa maasta, ja henkilöitä, joita ei voida lääketieteellisistä syistä poistaa maasta. Tältä osin 57 §:n 2 momentti on syrjivä.”

- 19 Tämän oikeuskäytäntöön perustuvan poikkeuksen soveltamisalaa laajennettiin Cour d’arbitragen 21.12.2005 antamalla tuomiolla 194/2005 siten, että se koskee myös maassa laittomasti oleskelevia vanhempia, joilla on huollettavanaan vakavasti sairas alaikäinen lapsi. Cour d’arbitrage katsoi tässä tuomiossa, että 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momentti on ristiriidassa yhdenvertaisen kohtelun ja syrjäntäkiellon perustuslaillisten periaatteiden kanssa, koska siinä ”kohdellaan ilman perusteltua syytä samalla tavoin kahdessa täysin erilaisessa tilanteessa olevia henkilöitä: henkilöitä, jotka voidaan poistaa maasta, ja henkilöitä, joita ei voida poistaa maasta, koska he ovat – ja voivat todistaa olevansa – sellaisen alaikäisen lapsen vanhempia, jonka on lääketieteellisistä syistä täysin mahdotonta noudattaa maastapoistumismääräystä, koska hänellä on vakava vamma, jota ei voida hoitaa asianmukaisesti hänen alkuperämaassaan tai muussa valtiossa, joka on velvollinen ottamaan hänet takaisin; tämän lapsen oikeutta perhe-elämän kunnioittamiseen on noudatettava varmistamalla, että hänen vanhempansa voivat pysyä hänen luonaan”. Tämä perustuslakituumioistuimen päätelmä perustui erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaan.
- 20 Alempien oikeusasteiden tuomioistuimet ovat tämän jälkeen määrittäneet hyvin laajassa oikeuskäytännössä kolme kriteeriä, jotka maassa laittomasti oleskelevan ulkomaalaisen – tai hänen alaikäisen lapsensa – on täytettävä kumulatiivisesti voidakseen vedota siihen, että hänen on lääketieteellisesti täysin mahdotonta palata alkuperämaahansa: sairaus on vakava, alkuperämaassa ei ole tarjolla asianmukaista hoitoa eikä tosiasiallista pääsyä siellä hoitoon.

2. Kansainvälinen oikeus ja unionin oikeus

- 21 Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa määrätään seuraavaa:
- ”Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta
1. Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.
 2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”
- 22 Tuomiossa Abdida unionin tuomioistuin on katsonut seuraavaa:
- ”Jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi 16.12.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY

5 ja 13 artiklaa, luettuina Euroopan unionin perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohdan ja 47 artiklan valossa, ja direktiivin 14 artiklan 1 kohdan b alakohtaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä kansalliselle lainsäädännölle,

- jonka mukaan muutoksenhaulla päätökseen, jossa vakavasti sairas kolmannen maan kansalainen määrätään poistumaan jäsenvaltion alueelta, ei ole lykkäävää vaikutusta, kun tällaisen päätöksen täytäntöönpano saattaa altistaa kyseisen kolmannen maan kansalaisen vakavaan vaaraan siitä, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, ja
- jossa ei säädetä kyseisen kolmannen maan kansalaisen perustarpeista huolehtimisesta mahdollisuuksien mukaan, jotta voidaan varmistaa, että kiireellistä terveydenhoitoa ja välttämätöntä sairaanhoitoa voitaisiin todellakin antaa aikana, jona kyseinen jäsenvaltio joutuu lykkäämään saman kolmannen maan kansalaisen maastapoistamista mainitun muutoksenhaun seurauksena.”

23 Valittaja vetoaa myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan (jäljempänä perusoikeuskirja) 19 artiklan 2 kohtaan, 47 artiklaan sekä 7 ja [21] artiklaan ja jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi 16.12.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/115/EY (EUVL L 348, s. 98) 5 ja 13 artiklaan sekä 14 artiklan 1 kohdan b alakohtaan.

III. Pääasian kohde ja asianosaisten näkemykset

- 24 Valittaja toteaa Tribunal du travail'n soveltaneen perustellusti tuomiossa Abdida lausuttua myöntäessään hänen tyttärelleen taloudellisen sosiaaliavustuksen, kun otetaan huomioon valittajan CCE:ssä tyttären ollessa vielä alaikäinen nostaman kanteen lykkäävä vaikutus, joka perustuu siinä esitettyyn puolustettavissa olevaan väitteeseen tyttären terveydentilasta.
- 25 Valittaja katsoo, että tyttären vakavien sairauksien vuoksi tyttären mutta myös hänen itsensä on täysin mahdotonta palata alkuperämaahansa, sillä lääkärit vahvistavat tyttären vamman olevan niin vakava, että isän läsnäolo hänen luonaan on välttämätöntä, mikä estää valittajaa noudattamasta maastapoistumismääräystä.
- 26 Hän väittää, että maastapoistumismääräyksen täytäntöönpano loukkaisi kohtuuttomasti hänelle Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaisesti kuuluvaa oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta.
- 27 Valittajan mielestä 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momenttia ei pidä soveltaa, koska hänen on tämän ylivoimaisen esteen vuoksi käytännössä ja moraalisesti mahdotonta poistua maasta. Lisäksi hän muistuttaa, ettei CPAS ole kiistänyt hänen tyttärensä kanssa muodostamansa perheyksikön puutteenalaisuutta, koska se on tästä syystä hyväksynyt tyttären hakemuksen, joka koski yksin asuvalle myönnettävää taloudellista sosiaaliavustusta. Isän ja tyttären kulut ovat kuitenkin pysyneet samoina (esim. vuokra-, energia- sekä lääke- ja sairaanhoitokulut)

tulojen vähentyessä 25 prosentilla verrattuna aikaan, jolloin LM sai perheelliselle myönnettävää taloudellista sosiaaliavustusta.

- 28 Tämän vuoksi LM vaatii Cour du travail de Liègeä velvoittamaan CPAS:n myöntämään hänelle 11.4.2017 alkaen perheelliselle tai toissijaisesti yhteistaloudessa asuvalle tarkoitetun sosiaaliavustuksen.
- 29 CPAS kiistää ensinnäkin sen, että LM:n CCE:ssä nostamalla kanteella olisi lykkäävä vaikutus.
- 30 Toiseksi sen mukaan sosiaaliavustuksen epääminen LM:ltä ei tarkoita, ettei hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä kunnioitettaisi, koska yhtäältä sekä isä että tytär oleskelevat maassa laittomasti ja toisaalta päätös LM:n sosiaaliavustuksen peruuttamisesta ei estä tätä asumasta yhdessä täysi-ikäisen lapsensa kanssa ja auttamasta tätä sairauden edellyttämällä tavalla.
- 31 CPAS toteaa lisäksi, ettei LM:n paluun alkuperämaahansa voida katsoa olevan lääketieteellisistä syistä mahdotonta, koska hänellä ei itsellään ole terveysongelmia eikä tyttären sairaus – jonka vakavuutta CPAS ei kiistä – ole ylivoimainen este, jonka perusteella voitaisiin olla soveltamatta 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momenttia, kuten LM väittää.
- 32 CPAS kiistää vielä LM:n puutteenalaisuuden sillä perusteella, ettei LM ole osoittanut tyttärelleen myönnetyn, vammaisavustuksilla korotetun taloudellisen sosiaaliavustuksen olevan riittämätön kattamaan isän ja tyttären kaikki tarpeet.
- 33 Näin ollen CPAS vaatii, että valituksenalainen tuomio vahvistetaan.

IV. Cour du travail'n arviointi

- 34 Cour du travail katsoo, ettei oikeudenkäynnin tarkoituksena ole ratkaista, täyttääkö täysi-ikäisyyden saavuttanut R kriteerit, joiden perusteella lääketieteellisten syiden voidaan katsoa estävän täydellisesti hänen paluunsa alkuperämaahan, koska tämä on jo todettu. CPAS on nimittäin myöntänyt tyttärelle taloudellisen sosiaaliavustuksen, vaikka tämä oleskelee Belgiassa laittomasti, koska tyttären vakava sairaus edellyttää häntä useita vuosia seuranneiden erikoislääkäreiden yksimielisen näkemyksen mukaan asianmukaista hoitoa, jota hänelle voidaan antaa vain Belgiassa, koska Kongossa ei ole toimivaa terveydenhoitojärjestelmää.
- 35 Pääasian tarkoituksena on siis ratkaista, voiko LM:n läsnäolosta tyttärensä luona, mitä lääkärit pitävät välttämättömänä, seurata oikeudellisesti se, ettei häneen sovelleta 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momenttia, jolloin hänelle voitaisiin myöntää taloudellista apua tyttärelle myönnetyn tuen lisäksi edellyttäen, että hänen osoitetaan olevan avun tarpeessa.

1. Paluun lääketieteellisistä syistä johtuvan täydellisen mahdottomuuden ja lääketieteellisistä syistä tapahtuvan oleskelun laillistamisen välinen ero

- 36 Cour du travail muistuttaa olennaisesta erosta, joka vallitsee yhtäältä paluun lääketieteellisistä syistä johtuvan täydellisen mahdottomuuden ja toisaalta niiden tuomiossa Abdida vahvistettujen kriteerien välillä, joiden täyttymisestä riippuu 9 ter §:n mukaisen hakemuksen hylkäämispäätöksen kumoamiseksi ja sen täytäntöönpanon lykkäämiseksi nostetun kanteen lykkäävä vaikutus.
- 37 Tämä ero on jo esitetty Cour du travail de Bruxellesin (Brysselin työoikeudellisten asioiden ylioikeus, Belgia) 13.5.2015 antamassa tuomiossa, jossa on todettu paluun lääketieteellisistä syistä johtuvan mahdottomuuden olevan käsitteenä erillinen 9 ter §:n mukaisen hakemuksen yhteydessä huomioon otettavasta käsitteestä. Tämä päätelmä perustuu seuraaviin seikkoihin:
- Todetessaan tuomiossaan 80/99, että perustuslain 10 ja 11 artiklaa on rikottu, Cour constitutionnelle ei ole viitannut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklaan eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioon 2.5.1997 D. v. Yhdistynyt kuningaskunta (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096). Sama koskee sen tuomiota 194/2005.
 - Viimeksi mainitussa tuomiossa Cour constitutionnelle pitää palauttamisen esteenä ”asianmukaisen hoidon puuttumista alkuperämaassa”, kun Euroopan ihmisoikeustuomioistuin puolestaan toteaa, että ”pelkästään sen perusteella, että hakijan tilanne voi huonontua merkittävästi ja että hänen elinajanodotteensa voi lyhentyä selvästi sopimusvaltion karkottaessa hänet maasta, ei sinänsä voida todeta, että [Euroopan ihmisoikeussopimuksen] 3 artiklaa olisi rikottu” (tuomio 27.5.2008, N. v. Yhdistynyt kuningaskunta, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, 42 kohta, jäljempänä tuomio N. v. Yhdistynyt kuningaskunta); Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on sittemmin kumonnut tämän oikeuskäytäntönsä (ks. jäljempänä).
 - Ulkomaalaiselle, jonka paluu on lääketieteellisistä syistä mahdotonta, myönnetään sosiaaliavustus samoin perustein kuin ulkomaalaiselle, joka ei voi palata alkuperämaahansa itsestään riippumattomista muista kuin lääketieteellisistä syistä (esimerkiksi silloin, kun kyseinen maa kieltäytyy toimittamasta tarvittavia asiakirjoja). Sosiaaliavustuksen myöntämisen kannalta ratkaiseva on siis paluun mahdottomuus sinänsä, eivät pelkästään lääketieteelliset seikat, joista mahdottomuus johtuu.
 - Oleskelun edellytysten tutkinnalle ominaista erityisen tiukkaa muodollisuutta ei näin ollen tarvitse noudattaa tutkittaessa sosiaaliavustushakemuksia.

- 38 Cour du travail katsoo, että valittajan perusteluja tarkasteltaessa on erotettava hyvin selvästi toisistaan yhtäältä kriteerit, joiden on täytyttävä, jotta maastapoistumismääräyksen noudattamisen voidaan katsoa olevan mahdotonta ylivoimaisen esteen vuoksi, ja toisaalta paljon tiukemmat kriteerit, jotka liittyvät vaaraan, että maassa laittomasti oleskelevan ulkomaalaisen terveydentila heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, ja joiden on täytyttävä, jotta 9 ter §:n mukaisen hakemuksen hylkäämispäätöksen kumoamiseksi ja sen täytäntöönpanon lykkäämiseksi nostetulla kanteella olisi lykkäävä vaikutus.

2. Virallisen syyttäjän lausunto

- 39 Virallinen syyttäjä korostaa kirjallisessa lausunnossaan R:n sairauden vakavuutta ja R:n riippuvuutta isästään. Hän toteaa R:n, joka on asunut isänsä LM:n kanssa heidän Belgiaan saapumisestaan lähtien, voivan tukeutua henkisesti vain isäänsä, kun toistuvat kriisit ja sairaalajaksot koettelevat häntä ja kun hän yrittää noudattaa huolellisesti hoitosuunnitelmaa, tekee hoitoon liittyviä päätöksiä ja joutuu raskaaseen leikkaukseen, joka on lähitulevaisuudessa välttämätön ja mahdollisesti hengenvaarallinen. On siis ratkaistava, onko LM tilanteessa, jossa hän ei voi noudattaa maastapoistumismääräystä, koska hänen läsnäolonsa tyttärensä luona on välttämätöntä, mitä ei ole kiistetty.
- 40 Virallinen syyttäjä tarkastelee näin ollen asiaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan näkökulmasta; hän on analysoinut tapaa, jolla Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut tätä artiklaa vanhempien ja näiden täysi-ikäisten lasten tai täysi-ikäisten sisarusten välisiin yksityis- ja perhesuhteisiin. Hän katsoo asiassa osoitetun, että ”täysi-ikäisen R:n riippuvuussuhde isäänsä on erityinen ja tavanomaisia tunnesiteitä voimakkaampi, mikä on [hänestä] selvää, kun otetaan huomioon tyttären terveydentila”.
- 41 Virallinen syyttäjä ehdottaa, että Cour du travail esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisukysymyksen siitä, miten direktiivin 2008/115 säännöksiä on tulkittava, kun niitä luetaan yhdessä perusoikeuskirjan oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen koskevan 7 artiklan ja ikään perustuvan syrjinnän kieltoa koskevan [21] artiklan kanssa.
- 42 Cour du travail yhtyy virallisen syyttäjän näkemykseen ja katsoo, että riippumatta siitä, mihin oikeudelliseen perustaan valittaja vetoaa – paluun mahdottomuus ylipääsemättömän syyn vuoksi tai tuomiossa Abdida vahvistettu lykkäävä vaikutus – asiaa on tarkasteltava yksityis- ja perhe-elämää koskevan oikeuden kannalta.

3. Yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista koskevaan oikeuteen perustuva tarkastelu

- 43 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä on vahvistettu seuraavat periaatteet:

- 44 Lapsen ja tämän vanhempien välistä sidettä pidetään suoraan lain nojalla ”perhe-elämänä”, ja sitä suojaa näin ollen 8 artikla (ks. mm. tuomio 21.12.2001, Şen v. Alankomaat, CE:ECHR:2001:1221JUD003146596; tuomio 19.2.1996, Gül v. Sveitsi, CE:ECHR:1996:0219JUD002321894 ja tuomio 28.11.1996, Ahmut v. Alankomaat, CE:ECHR:1996:1128JUD002170293).
- 45 Kyseisen määräyksen ensisijaisena tarkoituksena on suojata yksilöä julkisen vallan mielivaltaiselta puuttumiselta. Sillä voidaan myös asettaa sopimusvaltioille toimimisvelvollisuuksia, joilla varmistetaan perhe-elämän tosiasiallinen kunnioittaminen. Toimia, joilla puututaan tähän oikeuteen, on arvioitava suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta vertaamalla maahanmuuttopolitiikkaa, josta kansallinen lainsäätäjät on päättänyt, siihen, kuinka vakavasti asianomaisten henkilöiden oikeutta yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen on loukattu. Tuomioistuimen on harkintavaltaansa käyttäessään arvioitava konkreettisesti, onko kyseinen valtio noudattanut 8 artiklaa ja ottanut huomioon yhtäältä yksilön ja toisaalta koko yhteiskunnan keskenään kilpailevien etujen oikeudenmukaisen tasapainon.
- 46 Perhesiteen on oltava todellinen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin tutkii siteen tosiasiallisen laadun ja tiiviyyden. Cour du travail toteaa, ettei käsiteltävässä asiassa ole kiistetty LM:n ja hänen tyttärensä R:n välistä läheistä perhesidettä ja että tämä ensimmäinen edellytys täyttyy näin ollen ilman muuta.
- 47 Vanhemman ja tämän täysi-ikäisen lapsen perhe-elämän suojelun jatkaminen on hankalampi kysymys. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on jo kauan katsonut, ettei oikeus perhe-elämään rajoitu vain vanhempien ja lasten välisiin suhteisiin, ja laajentanut tämän käsitteen koskemaan ydinperheen ulkopuolisia suhteita siten, että se kattaa myös lähisukulaisten ja etenkin isovanhempien ja lastenlasten väliset suhteet, kunhan kyseiset suhteet ovat aidot, todelliset ja syvät (ks. erityisesti tuomio 13.6.1979, Marckx v. Belgia, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374 ja tuomio 9.6.1998, Bronda v. Italia, CE:ECHR:1998:0609JUD002243093).
- 48 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on laatinut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklaa koskevan oppaan (Guide sur l'article 8 de la Convention européenne des droits de l'homme, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_FRA.pdf, jäljempänä opas). Oppaan 298 kohdan mukaan ”maahanmuuttoasioissa vanhempien ja heidän aikuisten lastensa välillä ei katsota olevan perhe-elämää, ellei heidän välillään osoiteta olevan muitakin riippuvuustekijöitä kuin tavanomaiset tunnesiteet”; oppaan 285 kohdan mukaan ”Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tuoreemmassa oikeuskäytännössään katsonut, että aikuisten ja heidän vanhempiensa tai aikuisten sisarusten välisten perhesuhteiden suojelu on heikompaa, ellei heidän välillään osoiteta olevan muitakin riippuvuustekijöitä kuin tavanomaiset tunnesiteet”.*

* Kohdat viittaavat oppaan 31.6.2018 päivitettyyn versioon. Versiossa, joka on päivitetty 31.12.2018, vastaavat kohdat ovat 311 ja 297.

- 49 Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on asioissa, joissa on ollut kyse nuorista aikuisista, jotka eivät vielä ole perustaneet omaa perhettään, myöntänyt, että näiden suhdetta vanhempiinsa ja muihin lähisukulaisiinsa voidaan myös pitää perhe-elämänä. Valtaosa näistä asioista on koskenut rikoksia tehneiden ulkomaalaisten karkottamista, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vahvistamat tätä koskevat periaatteet ovat erityisen mielenkiintoisia siksi, että niiden pitäisi sitä suuremmalla syyllä koskea sairaita ulkomaalaisia, jotka eivät ole syyllistyneet rikoksiin ja jollaisista on kyse esillä olevassa asiassa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin onkin tuomionsa 23.6.2008, *Maslov v. Itävalta* (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803) 62 kohdassa korostanut seuraavaa: ”Kantaja oli alaikäinen, kun oleskelukielto määrättiin. Hän oli täysi-ikäinen eli täyttänyt 18 vuotta, kun toimenpiteestä tuli lopullinen perustuslakituomioistuimen annettua päätöksensä marraskuussa 2002, mutta asui yhä vanhempiensa kanssa. Joka tapauksessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on joissakin asioissa, joissa on ollut kyse nuorista aikuisista, jotka eivät vielä ole perustaneet omaa perhettään, myöntänyt, että näiden suhdetta vanhempiinsa ja muihin lähisukulaisiinsa voidaan myös pitää perhe-elämänä.”
- 50 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on jopa myöntänyt, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaiseen suojaan oikeuttava perheside on olemassa tilanteissa, joissa kyseinen suhde joko vasta orastaa tai se on vakavasti häiriintynyt kyseisen perheyksikön elämäntilanteiden vuoksi, korostaen, että ”jos perhesiteen olemassaolo on todettu, valtion on lähtökohtaisesti toimittava niin, että tämä suhde voi kehittyä, ja toteutettava toimenpiteitä, jotka ovat omiaan yhdistämään kyseisen vanhemman ja hänen lapsensa” (tuomio 26.2.2002, *Kutzner v. Saksa*, CE:ECHR:2002:0226JUD004654499). Tätä toimimisvelvollisuutta pitäisi vastaavasti sitä suuremmalla syyllä soveltaa, kun kyse on vakiintuneista perhesiteistä.
- 51 Oppaan 301 kohdassa* viitataan tuomioon 13.12.2016, *Paposhvili v. Belgia*, CE:ECHR:2016:1213JUD004173810 (jäljempänä tuomio *Paposhvili*), jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on muuttanut tuomioon *N. v. Yhdistynyt kuningaskunta* perustuvaa oikeuskäytäntöään. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin täsmentää tuomion *Paposhvili* 183 kohdassa, että ”muihin erittäin poikkeuksellisiin tapauksiin”, jotka voivat olla 3 artiklan kannalta ongelmallisia tuomiossa *N. v. Yhdistynyt kuningaskunta* tarkoitetulla tavalla, on luettava vakavasti sairaan henkilön maasta poistaminen silloin, kun on perusteltu syy uskoa, että vaikka kyseinen henkilö ei ole välittömässä kuolemanvaarassa, on olemassa todellinen vaara hänen terveydentilansa heikkenemisestä vakavasti, nopeasti ja peruuttamattomasti siten, että hänelle aiheutuu voimakasta kärsimystä tai hänen elinajanodotteensa lyhentyä selvästi, koska kohdevaltiosta puuttuu asianmukainen hoito tai hoitoon ei ole pääsyä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin toteaa näiden tapausten kuvastavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 3 artiklan

* Oppaan 31.12.2018 päivitetystä versiossa kyseessä on 314 kohta.

korkeaa soveltamiskynnystä asioissa, jotka koskevat vakavasti sairaiden ulkomaalaisten maasta poistamista.

- 52 Cour du travail de Liègen mukaan vaikuttaa siltä, että R:lle annettavien hoitojen lopettamisen ennakoitavissa olevat seuraukset vastaavat kaikilta osin tuomioissa Paposhvili määritettyä vakavuuskynnystä.
- 53 Lisäksi LM:n fyysinen läsnäolo täysi-ikäisen tyttärensä luona on aivan yhtä välttämätöntä kuin tämän ollessa alaikäinen, koska tytär on vakavan sairautensa vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa.
- 54 CPAS väittää tältä osin perustellusti, ettei sosiaaliavustuksen epääminen LM:ltä sinänsä loukkaa hänen yksityis- ja perhe-elämäänsä, koska loukkaus ei johdu suoraan sosiaaliavustuksen puuttumisesta, vaan LM:lle annettusta maastapoistumismääräyksestä, jos ulkomaalaisvirasto panee sen täytäntöön, mutta CPAS:n kantaa ei sen sijaan voida hyväksyä sen todetessa, että ”päätös, jota kanne koskee, ei tosiasiaassa estä valittajaa edelleen asumasta tyttärensä kanssa ja auttamasta tätä päivittäin”.
- 55 Ei nimittäin voida sivuuttaa sitä, että LM tarvitsee varoja voidakseen pysyä täysi-ikäisen tyttärensä tukena ja hänen luonaan. LM on yhä työikäinen mutta vailla omia varoja, koska laitton oleskelu estää häntä osallistumasta työmarkkinoille.

V. Cour du travail de Liègen päätökset

- 56 Kysymys on oikeudellisesti monimutkainen asianosaisen tyttären täysi-ikäisyyden vuoksi, ja siksi on perusteltua, että Cour du travail de Liège esittää Euroopan unionin tuomioistuimelle ennakkoratkaisupyynnön. Toisaalta Cour du travail de Liège esittää Cour constitutionnellelle ennakkoratkaisupyynnön, joka koskee perustuslain niiden säännösten mahdollista rikkomista, jotka koskevat yhdenvertaisuutta lain edessä, syrjintäkieltoa, yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamista sekä oikeutta ihmisarvoiseen elämään. Lisäksi Cour du travail de Liège käynnistää uuden käsittelyn, jotta asianosaiset voivat ilmaista näkemyksensä puutteenalaisuudesta.

VI. Euroopan unionin tuomioistuin

- 57 Cour du travail de Liège (Liègen työoikeudellisten asioiden ylioikeus, Belgia) pyytää unionin tuomioistuinta vastaamaan seuraavaan ennakkoratkaisukysymykseen:

”Onko sosiaalitoimen toimipisteistä 8.7.1976 annetun lain 57 §:n 2 momentin 1 kohta ristiriidassa direktiivin 2008/115/EY 5 ja 13 artiklan kanssa, kun näitä luetaan yhdessä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 19 artiklan 2 kohdan ja 47 artiklan, kyseisen direktiivin 14 artiklan 1 kohdan b alakohdan sekä Euroopan

unionin perusoikeuskirjan 7 ja [21] artiklan kanssa sellaisina kuin niitä on tulkittu unionin tuomioistuimen tuomiossa 18.12.2014, Abdida (C-562/13):

- ensinnäkin koska se johtaa siihen, että jäsenvaltion alueella laittomasti oleskeleva kolmannen maan kansalainen ei kykene enää huolehtimaan mahdollisuuksien mukaan perustarpeistaan sinä aikana, kun kannetta, jonka hän on nostanut omissa nimissään ja tuolloin vielä alaikäisen lapsensa edustajana sellaisen päätöksen kumoamiseksi ja täytäntöönpanon lykkäämiseksi, jolla heidät on määrätty poistumaan jäsenvaltion alueelta;
- toiseksi koska yhtäältä kyseisellä, nyt täysi-ikäisellä lapsella, on vakava sairaus, jonka vuoksi kyseisen päätöksen täytäntöönpano on omiaan aiheuttamaan vakavan vaaran, että hänen terveydentilansa heikkenee vakavasti ja peruuttamattomasti, ja koska toisaalta kyseisen vanhemman läsnäolo täysi-ikäisen tyttärensä luona on lääkärien mielestä välttämätöntä, koska tytär on terveydentilansa (toistuvat sirppisolukriisit sekä leikkaus, joka on välttämätön halvaantumisen estämiseksi) vuoksi haavoittuvassa asemassa?”